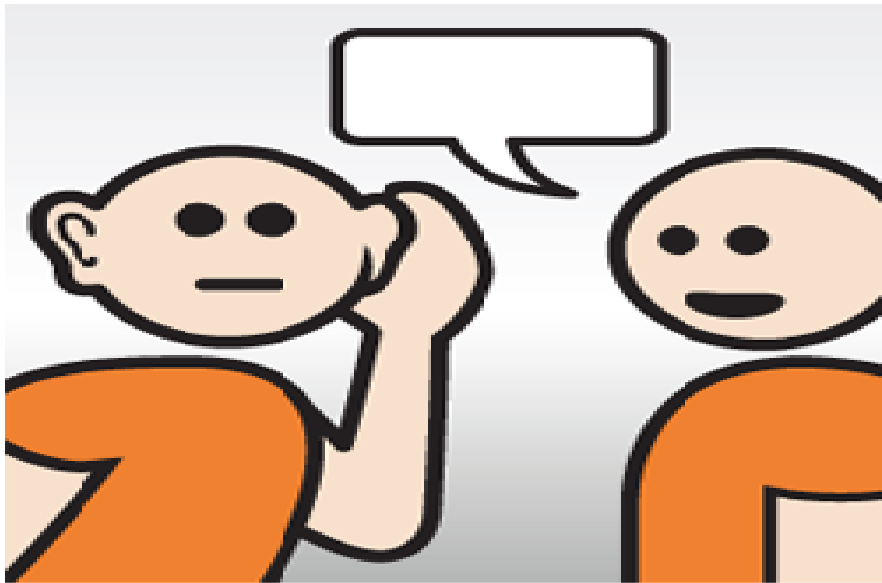

Ik luister naar jou!

Een onderzoek naar gespreksvoering met kinderen

Master Sen Gedragsspecialist

Fontys Opleidingscentrum Speciale onderwijszorg Tilburg

2010-2011

Elles van Mil

Studentnr: 2154536

Begeleid door: Karin Diemel

Lesplaats: Nijmegen

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling	
1.1 Aanleiding	8
1.2 Probleemstelling	9
1.3 Deelvragen	9
1.4 Huidige situatie	9
1.5 Gewenste situatie	10
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing	
2.1 Een gesprek	11
2.2 Oplossingsgerichte gespreksvoering	13
2.3 Kids' Skills	15
2.4 Communicatieve vaardigheden	16
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	
3.1 Opzet onderzoek	18
3.2 Schema onderzoekopzet	19
3.3 Verantwoording onderzoeksmiddelen	20
3.3.1. Vragenlijst collega's	20
3.3.2. Vragenlijst kinderen	21
3.3.3. Interview oplossingsgerichte coach	21
3.3.4. Kids' Skills	22
3.3.5. Video opnames	23
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten	
4.1 Vragenlijst collega's	24
4.2 Vragenlijst kinderen	32
4.3 Interview	34
4.4 Kids' Skills	36
4.5 Observatie video-opnames	37
Hoofdstuk 5: Conclusies	
5.1 Opbrengsten van het onderzoek	39

Hoofdstuk 6: Evaluatie van het onderzoek

6.1 Reflectie 42

Literatuurlijst 45

Bijlagen

Bijlage 1 15 stappenplan Kids' Skills 46

Bijlage 2 Vragenlijst collega's 47

Bijlage 3 Vragenlijst kinderen 48

Bijlage 4 Vragen interview 49

Samenvatting

Dit meesterstuk is mijn afsluitende verslag van de opleiding Master SEN 'Gedragspecialist'.

De centrale onderzoeksvraag waarmee ik dit onderzoek gestart ben is: **Hoe kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen integreren in mijn onderwijs?** De deelvragen die ik mezelf daarbij gesteld heb zijn:

- ❖ Wat houdt het voeren van oplossingsgerichte gesprekken in?
- ❖ Welke vaardigheden moet ik als leerkracht beheersen om op deze manier te kunnen werken?
- ❖ Hoe verlopen de gesprekken nu in de klas? Wat is daar goed aan?
- ❖ Wanneer kan ik als leerkracht gesprekken voeren? Hoeveel tijd heb ik daarvoor nodig? Wat is een goede gespreksomgeving?
- ❖ Kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering korter/eenvoudiger inzetten?
- ❖ Wat kan ik uit Kids Skills eenvoudig inzetten bij mijn gesprekken?

Tijdens mijn onderzoek kwam ik er achter dat een 'goed' gesprek voeren helemaal niet zo makkelijk is. Er zijn best wel wat dingen waar je rekening mee moet houden. Verschillende theorieën hebben mij laten nadenken over hun ideeën. Deze verschillende theorieën heb ik naast elkaar gezet, vergeleken en de voor mij belangrijke ideeën heb ik eruit gehaald. Door een interview, vragenlijsten voor collega's en kinderen heb ik me een beeld gevormd van hoe je gesprekken zou kunnen voeren. Ik ben er tijdens mijn onderzoek van overtuigd geraakt dat je altijd een 'goed' gesprek met het kind kunt voeren. Je moet er voor zorgen dat je open staat voor het kind, het vertrouwen geeft. Heel belangrijk daarbij is dat je uitgaat van de kansen en het kind met de oplossing laat komen. Het kind moet het gevoel hebben dat jij aangeeft: *Ik luister naar jou!*

Inleiding

Nadat ik in april 2004 was afgestudeerd, ben ik gaan vervangen. Na de zomervakantie kon ik aan het werk in mijn 'eigen' groep. Een groep 8 van 40 leerlingen. Ik vond dit een hele uitdaging, zeker gezien het feit dat ik was afgestudeerd in groep 3. Gelukkig waren we 's morgens met 2 leerkrachten in de groep. Door deze samenwerking kon ik wennen en mezelf ontwikkelen. Het motto van mijn collega was: als jij je altijd aan de regels houdt, is de lol er snel vanaf! Door dit motto heb ik geleerd uitdagingen aan te gaan, je eigen gevoel te volgen. Vaak weet je zelf heel goed wat wel en niet kan. Je leert door te doen en te ontdekken. Dit hele jaar was voor mij een ontdekking, ik heb me ontwikkeld, was steeds weer op zoek naar uitdagingen. Na dit leerzame en inspirerende jaar ben ik gaan werken op een reguliere basisschool in een ander dorp. Een school van ongeveer 220 leerlingen. Op deze school ben ik nu nog steeds werkzaam.

Tijdens het werk ben ik telkens in ontwikkeling. De kinderen, hun ouders, mijn collega's en mijn omgeving geven mij inzicht in dingen, laten mij ergens over nadenken. Door tegen zaken aan te lopen, te ontdekken en te reflecteren ontwikkel je jezelf steeds als persoon maar ook als leerkracht. Je doet telkens weer nieuwe inzichten op. Je komt steeds meer achter je eigen identiteit, wie ben ik, wat wil ik, wat vind ik belangrijk! Ondanks alle ontdekkingen vind ik het nog steeds een uitdaging om met de kinderen aan de slag te gaan! Rust, duidelijkheid, plezier, veilig klimaat en een luisterend oor zijn woorden die bij mij passen.

Ik vind het belangrijk dat de sfeer in de groep goed is. Kinderen moeten zich veilig en begrepen voelen. Ze moeten eerlijk durven zijn. Ik denk dat er dan een open sfeer heerst. Een goede band met de kinderen is belangrijk. Kinderen zijn eerlijk naar mij, dan moet ik dat ook naar hen toe zijn. Dat bereik je door duidelijk te zijn, voorspelbaar. Maar ook door open te staan voor de kinderen, door hen een luisterend oor te bieden. Alleen als kinderen zich veilig voelen, kunnen zij zich optimaal ontwikkelen.

We vinden op school de sfeer waarin een kind opgroeit van groot belang. Dit is nodig om een volwaardig mens te worden. Een vriendelijk en veilig klimaat met orde en regelmaat is dan ook erg belangrijk. Als een kind zich veilig en geborgen voelt, kan het zich ontwikkelen. In onze visie staat geschreven dat iedereen zich op school veilig en thuis voelt. Pedagogisch optimisme is een van de pijlers die daar bij hoort, we gaan uit van kansen. Ons motto wat daarbij hoort is *samen werken aan samenwerken*. Door samen te werken kun je veel bereiken, je kunt leren van elkaars kwaliteiten. Het biedt kansen. Het leren kan krachtiger zijn wanneer je de kinderen regelmatig laat overleggen om elkaars kwaliteiten te benutten. We werken daarom veel met coöperatieve werkvormen. De grondlegger van het Coöperatief leren is Spencer Kagan. In zijn boek *Coöperatieve Leerstrategieën* (2010) geeft hij de volgende voordelen aan:

** Het is een effectieve vorm van klassenmanagement voor alle groepen in primair en secundair onderwijs*

** Kinderen leren verbaliseren*

** Kinderen leren méér leren door onderlinge coaching (twee weten al meer dan één, laat staan vier)*

** Meer kinderen zijn tegelijkertijd actief aan het leren*

** Alle leerlingen gaan beter presteren, vooral de leerlingen die eerst minder dan gemiddeld presteerden*

** De relaties tussen leerlingen verbeteren, ook de multi-etnische relaties*

** De ontwikkeling van sociale vaardigheden verloopt heel natuurlijk*

Volgens ons leren de kinderen door gebruik te maken van coöperatieve werkvormen hoe je kunt samenwerken en wat daarbij belangrijk is. Denk aan je mening verwoorden, strategieën/ denkstappen uitleggen, complimenten geven, maar ook kritiek geven en ontvangen. Deze punten passen bij het pedagogisch optimisme waarbij we uitgaan van kansen.

Bron: Coöperatieve leerstrategieën (2010)

Tijdens het vervangen en daarna in mijn 'eigen' groep kwam ik er achter dat het belangrijk is om met kinderen in gesprek te gaan. Zij kunnen jou immers het beste vertellen wat ze voelen, wat ze ergens van vinden en aan welke hulp ze behoefte hebben. Als wij ons niet altijd aan de regels willen houden, willen kinderen dat vast ook niet. De redenen die zij daarvoor hebben zijn belangrijk. Pas als je de reden weet waarom een kind iets doet, dan kun je erover oordelen. Wij bedenken vaak wat goed is voor een kind zonder dat wij dit aan het kind vragen. Delfos (2005) vertelt ons dat wij vergeten te luisteren naar het kind en teveel bezig zijn met onze eigen interpretatie. Vaak kunnen kinderen heel goed zelf bedenken wat voor hen een goede oplossing of strategie is. We vergeten dit alleen te vragen! Cauffman en van Dijk (2009) beschrijven in hun boek hoe je dit aan kunt pakken.

Om een kind zich veilig en begrepen te laten voelen moet je ook met het kind in gesprek. Je kunt immers niet zien hoe het kind zich voelt. Dan zijn het alleen maar aannames. Om in te kunnen spelen op de behoeftes van een kind moet je ermee in gesprek. Maar hoe doe je dit nu op de juiste manier? Welke vragen stel je? Welke vaardigheden heb je nodig? Wat is een fijne plek om te zitten? Hoe doe je dit zonder dat andere kinderen er last van hebben? Dit zijn allemaal vragen die mij al heel lang bezig houden. Voor mij zijn deze antwoorden belangrijk, omdat ik graag een veilige omgeving voor het kind wil, waarin het een luisterend oor kan vinden.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding

Voordat ik begon aan de PABO werd ik aangetrokken door de verhalen van de kinderen. Al snel merkte ik dat ik het prachtig vind wat ze allemaal komen vertellen en leuk om te horen hoe zij over dingen denken. Maar ook goed om te merken dat zij vaak heel goed weten wat zij wel en niet willen en/ of kunnen. Sinds ik aan het werk ben, heb ik voornamelijk gewerkt in bovenbouw. Tijdens mijn werk ben ik erachter gekomen dat het belangrijk is om met kinderen in gesprek te gaan. Je kunt kinderen deelgenoot maken van hun eigen leerproces, dit is voor alle kinderen van belang (Delfos, 2005). Kinderen in de bovenbouw kunnen jou niet alleen heel goed aangeven wat zij willen, hoe zij ergens over denken. Zij hebben vaak ook behoefte aan een gesprek. En dan niet alleen om een conflict op te lossen, maar ook op andere momenten hebben zij daar behoefte aan. Zij worstelen vaak met zichzelf en het is goed dat er dan de rust en ruimte is om met hen in gesprek te gaan. Ik wil dus graag met kinderen in gesprek. Ik kan dan beter inspelen op hun behoefte, weet beter wat er bij hen leeft. Dat geeft mij rust dat ik het goede doe, dat ik aan kan sluiten bij de behoefte van kinderen.

Ik vind het lastig om te bepalen op welke manier ik met kinderen in gesprek kan komen. Er zijn nog een aantal vragen waarmee ik worstel. Ten eerste vraag ik me af hoe ik op een goede manier met kinderen in gesprek kan komen. Als ik in gesprek wil gaan, loop ik er tegenaan dat de tijd of omgeving er niet geschikt voor is. Het gesprek schiet er dan vaak bij in. Ten tweede wil ik graag op zoek gaan naar een goede methode om in gesprek te komen. Ik ben op zoek naar handreikingen. Er zijn vaak gesprekken waarbij kinderen alleen maar wenselijke antwoorden geven of dat zij maar weinig tot niets vertellen. Dat is jammer, want dan weet je nog niet waar hun behoeftes liggen of wat er anders zou kunnen. Hoe kan ik ervoor zorgen dat zij vertellen wat zij echt vinden? Ik heb geleerd van de momenten dat het wel lukte. Kinderen kunnen je heel veel vertellen. Vaak vul jij als leerkracht dingen in die helemaal niet blijken te kloppen, terwijl het zo belangrijk is om open te staan voor het verhaal van het kind zonder dat je het vergelijkt met je eigen ideeën (de Jong & Kim

Berg, 2007). Ik heb gemerkt dat als kinderen dit door hebben ze vaak wenselijke antwoorden geven.

Samengevat ben ik op zoek naar een eenvoudige, effectieve manier om met kinderen in gesprek te gaan. Geen lange gesprekken, maar kort en krachtig! De kinderen en de leerkracht hebben de ruimte om hun probleem/ hulpvraag te bespreken. Je komt samen vrij snel tot een oplossing. Om dit goed te kunnen toepassen ben ik op zoek naar een methode die ik in de klassensituatie kan inzetten.

1.2 Probleemstelling

Ik wil graag dat kinderen met mij in gesprek kunnen gaan wanneer zij daar behoefte aan hebben. Ook ik moet met kinderen in gesprek kunnen gaan wanneer ik daar behoefte aan heb. Natuurlijk kan dit niet op elk moment van de dag. Maar ik verwacht dat er iedere dag wel momenten geschikt zijn. Het lastige hierbij is: op welke manier doe ik dit en welke vragen stel ik om de kinderen uit te dagen?

Mijn centrale onderzoeksvraag is: Hoe kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen integreren in mijn onderwijs?

1.3. Deelvragen

- ❖ Wat houdt het voeren van oplossingsgerichte gesprekken in?
- ❖ Welke vaardigheden moet ik als leerkracht beheersen om op deze manier te kunnen werken?
- ❖ Hoe verlopen de gesprekken nu in de klas? Wat is daar goed aan?
- ❖ Wanneer kan ik als leerkracht gesprekken voeren? Hoeveel tijd heb ik daarvoor nodig? Wat is een goede gespreksomgeving?
- ❖ Kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering korter/eenvoudiger inzetten?
- ❖ Wat kan ik uit Kids Skills eenvoudig inzetten bij mijn gesprekken.

1.4 Huidige situatie

Er zijn verschillende momenten waarop ik met de kinderen in gesprek ga.

- In de pauze of na schooltijd komen de kinderen naar mij toe om een praatje te maken. Soms komt er dan een vraag achteraan. Dan zoeken we samen naar een oplossing. Maar meestal is het voor de gezelligheid. Ik vind het fijn dat kinderen dit

doen. Tijdens deze momenten leer je kinderen beter en op een andere manier kennen.

- Tijdens het opruimen/ schoonmaken na school heb je andere gesprekken met de kinderen. Ik heb soms het idee dat ze dan vrijer zijn en meer durven te vertellen. Ik bied daarom ook ruimte voor een informeel gesprekje.

- Tijdens het zelfstandig werken zit ik aan de instructietafel. Als er dan kinderen bij mij zitten maak ik met hen een praatje. Met sommige kinderen bespreek ik een 'probleem' of zoeken we naar oplossingen voor een hulpvraag.

- Het oplossen van conflicten gebeurt na de pauze of na schooltijd. Meestal gaan we dan even naar de gang.

1.5 Gewenste situatie

Mijn gewenste situatie is mijn droombeeld. Dit ziet er als volgt uit: Er is voldoende tijd, rust en ruimte om met kinderen in gesprek te gaan. Kinderen kunnen dit zelf aangeven. Dit kan een gesprekje zijn over iets wat hen bezig houdt, wat zij graag willen vertellen of een gesprekje waarin zij duidelijk een hulpvraag stellen. Daarin gaan we samen op zoek naar de oplossing en ik help het kind daarbij. De oplossing komt dan wel zoveel mogelijk uit het kind zelf.

Het kan ook zo zijn dat ik behoefte heb aan een gesprekje met een kind. Ik wil iets weten of denk dat er een hulpvraag is bij het kind. Ik wil het kind deze hulpvraag laten inzien. Ook nu is het van belang dat, ondanks dat ik de vraag heb, het kind zelf met de oplossing komt. Het kind weet namelijk zelf het beste wat bij hem/haar past. Er is in de klas een plek waar we in gesprek kunnen. De kinderen en de leerkracht vinden dit beide een prettige plek om te zitten, zij voelen zich hier vertrouwd. Het is niet vreemd dat er gesprekken worden gevoerd. Alle kinderen doen dit immers. Zij ervaren dit als een voordeel.

De sfeer in de klas wordt hierdoor nog opener. Iedereen heeft het gevoel, ik mag er zijn, alles kan besproken worden, niets is vreemd. Ik denk dat dit de kinderen meer vrijheden geeft en minder belemmeringen op zal leveren.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk ga ik in op een aantal achtergronden over het voeren van gesprekken. Verschillende ideeën, gedachtes, werkvormen en vaardigheden komen op een rijtje te staan.

2.1 Een gesprek

Luister je wel naar mij? is de zin waarmee Delfos (2005) haar inleiding van het boek begint. Deze vraag wordt vaak aan kinderen gesteld. Regelmatig is het echter zo dat volwassenen niet naar de kinderen luisteren. Volwassenen hebben iets in hun hoofd wat zij van het kind willen weten of wat zij het kind willen leren of duidelijk maken. We vergeten dan wel eens erop te letten wat het kind bedoelt en werkelijk ergens van vindt. We vergeten ons eigen referentiekader uit te schakelen als we luisteren naar het kind (de Jong & Kim Berg, 2004). Het is belangrijk dat je als volwassene openstaat voor datgene wat het kind te vertellen heeft. Dit is iets wat men vaak vergeet uit te voeren. Volwassenen breken veel initiatieven van kinderen tot een gesprek af. “Er wordt vaak te weinig tijd genomen om het kind zelf te laten uitdrukken wat het wil zeggen en de volwassene neemt het gesprek over” (Haaren in Delfos, 2005).

Als je in gesprek gaat met een kind is het van belang dat je jezelf realiseert hoe de gevoels- en denkwereld van dit kind eruit ziet. Jonge kinderen besteden meer aandacht aan de hoofdlijnen van een gebeurtenis dan aan de details (Elbers en Ter laak in Delfos 2005). Zij zijn nog helemaal niet bezig met details, dit is voor hen niet van belang. We willen graag dat een kind zich vrij voelt, open is en exact zegt wat er aan de hand is (Delfos, 2005). Toch zijn er omstandigheden die dit in de weg staan. Zo hebben de kinderen vaak andere prioriteiten dan de volwassene. Door het machtsverschil krijgen de prioriteiten van de volwassene meestal voorrang. Om onduidelijkheden in de communicatie te verhelderen en misverstanden te vermijden, bestaan verschillende oplossingen. Volgens Pameijer & van Beukering (2010) kunnen kinderen heel goed aangeven hoe zij een moeilijke situatie beleven. Het gaat dan om hun beleving, mening en ideeën. Zij kunnen daarbij een eenvoudige oplossing bedenken. Helaas is een valkuil van een volwassene dat ze het gevoel van

het kind al invullen. Hierdoor kan het kind dichtslaan, het zou kunnen meegaan in de conclusie van de volwassene en we krijgen niet meer te horen wat het kind ons wilde vertellen. Hetzelfde effect zie je terug als er suggestieve vragen gesteld worden. Hieruit blijkt dat het belangrijk is om open vragen te stellen. Belangrijk bij open gespreksvoering is, om aan te sluiten bij het kind en niet het eigen denken aan het kind op te leggen (Delfos, 2005). Dit gebeurt vaak onbewust. Als je tijdens een gesprek het kind als gelijkwaardige gesprekspartner ziet, dan maak je hem of haar verantwoordelijk voor het gedrag.

Tijdens het gesprek is het belangrijk dat je op dezelfde ooghoogte als het kind gaat zitten, dat je het kind aankijkt wanneer je vertelt of vraagt en het kind op zijn of haar gemak stelt. Je luistert naar wat het kind zegt en signaleert wanneer een kind afhaakt en beëindigt dan het gesprek. Stel je tijdens een gesprek naïef en belangstellend op (Pameijer & van Beukering, 2010).

Om een kind op zijn of haar gemak te stellen is het van belang dat het kind weet wat het doel van het gesprek is. Dit kan het kind zekerheid en vertrouwen geven voor een open en eerlijk gesprek, waarin opbouwende kritiek mogelijk is (Pameijer & van Beukering, 2010). Je kunt hiervoor goed gebruik maken van de eerste stappen van de zevenstappendans: contact leggen, context verhelderen en doelen stellen.

De zin *“Luister je wel naar mij?”* heeft mij aan het denken gezet. Het kwam regelmatig voor dat een kind iets aan het vertellen was en ik doorging met schrijven. Vaak was ik tijdens het vertellen al oplossingen aan het bedenken, zodat ik daarna weer snel verder kon. Ik besef nu dat ik niet open stond voor het kind. Ik had een referentiekader in mijn hoofd en die kant wilde ik op. De theorie van de Jong en Kim Berg (2004) vind ik goed bij mij passen.

Ik heb verschillende adviezen/interpretaties uit bovenstaande samenvatting meegenomen naar mijn eigen situatie. Ik ga zoveel mogelijk met een kind op dezelfde ooghoogte zitten, we kiezen samen een gewenste plek. Ik probeer mijn hoofd leeg te maken en niet met andere dingen bezig te zijn. Zo kan ik letten op signalen die het kind geeft en kan ik optimaal luisteren naar wat het kind eigenlijk wil vertellen.

Ik laat het kind merken dat ik aan het luisteren ben door samen te vatten en te echoën. De vragen die ik tijdens het gesprek stel, zijn zoveel mogelijk open vragen. Komt het gesprek vanuit mijzelf dan probeer ik het kind eerst op het gemak te stellen door contact te leggen. Ik vertel het kind waarover het gesprek gaat en wat het doel is. Dit zijn de eerste drie stappen van de zevenstappendans.

2.2 Oplossingsgerichte gespreksvoering

Oplossingsgerichte gespreksvoering is een veel gebruikte term de laatste jaren. De Shazer, Kim Berg en hun collega's van het Brief Family Therapy Center in Milwaukee hebben deze benadering ontwikkeld (de Jong en Kim Berg, 2004). Deze benadering is vanuit Amerika over komen waaien. Het Amerikaanse model werd verfijnd en naar Europese maatstaven omgezet. Cauffman & van Dijk (2009) vertaalden dit naar onder andere de zevenstappendans.

Het gaat bij oplossingsgericht werken over het ontwerpen van de door de cliënt gewenste situatie in de toekomst en het vinden van de oplossingen die de cliënt helpen zijn doel te bereiken (Bannink, in Cauffman & van Dijk, 2009).

De Shazer (in Cauffman & van Dijk, 2009) geeft aan dat de oplossingsgerichte professional niet hoeft te duwen of trekken, maar steeds één stap achter de cliënt staat en in dezelfde richting kijkt. Een tikje op de schouder helpt om de aandacht te richten en ergens anders naar te kijken. De oplossingsgerichte vragen zijn daarbij dat tikje op de schouder.

Als ik dit naar de school vertaal ziet het er als volgt uit; als leerkracht ga je in gesprek met het kind. Je gaat samen op zoek naar oplossingen. Je gaat op zoek naar uitzonderingen op de regel. Als leerkracht moet je dit sturen, je moet het kind hierbij helpen. Vervolgens laat je wel het kind oplossingen aandragen die bij hem of haar passen. De leerkracht weet wat het doel is en op welke manier het kind dit wil bereiken en kan dus makkelijk van een afstand met een kleine aanwijzing het kind sturen. Ik vind het goed dat het kind zelf oplossingen mag aandragen. Je sluit veel beter aan bij de belevingswereld van het kind. Het kind moet er zelf voor zorgen dat het slaagt. Ik vind het belangrijk dat kinderen dit leren. Ze worden er zelfstandiger van. Het verschil met het oorzaak- gevolg model dat meestal in gesprekken gebruikt

wordt is, dat het minder probleemgericht is, waardoor de kans dat het probleem steeds groter wordt door een vicieuze cirkel niet aanwezig is.

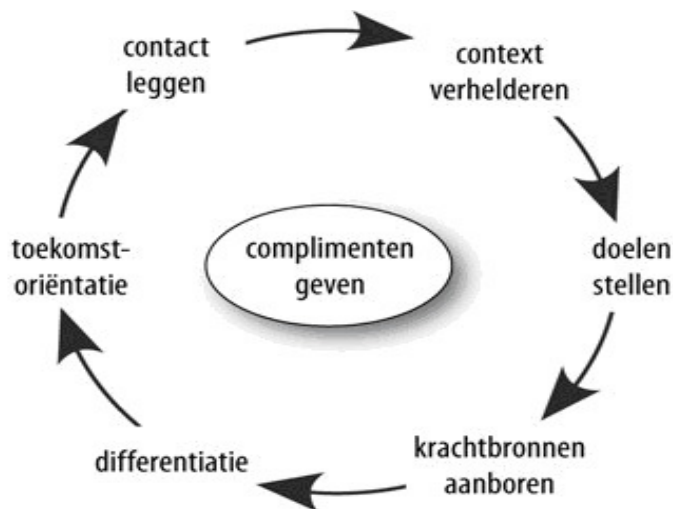
De basisregels van het oplossingsgericht werken volgens Cauffman en van Dijk (2009) zijn.

Basisregels: Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
 Als iets wel werkt, doe er meer van.
 Als iets blijkt te werken, leer het iemand anders

Met dit in achterhoofd kun je op zoek gaan naar oplossingen.

Om in gesprek te gaan met kinderen kun je gebruik maken van de zevenstappendans; *de onderwijstango, waarmee je samen met de ander naar oplossingen danst. Er zijn zeven basisstappen, die op een haast eindeloze manier kunt combineren* (Cauffman & van Dijk, 2009).

De zeven stappen zijn:

Bron: Cauffman & van Dijk (2009)

Je hoeft niet in elk gesprek alle zeven stappen te doorlopen. Voor mij zijn de stappen contact leggen, doelen stellen, krachtbronnen aanboren en complimenten geven belangrijk. Deze komen in mijn gesprekken bijna altijd naar voren. Ik vind dat, door op zoek te gaan naar de krachtbronnen en het kind complimenten te geven, je een positieve insteek hebt. Ik houd ervan om op een positieve manier naar het probleem te kijken. Je kunt dan de problemen zien als kansen (de Jong & Kim Berg,2004). Je gaat samen met het kind op zoek naar oplossingen, laat het kind vertellen en oplossingen bedenken. Je luistert en kijkt mee (Shazer, in Cauffman & van Dijk, 2009)

Om een kind goed te kunnen helpen, is het stellen van de juiste vragen belangrijk. Deze vragen kun je onderverdelen in verschillende categorieën;

- uitlokkende vragen
- vragen naar details
- het geven van verbale 'beloningen'/ complimenten

Voor mij zijn de ideeën van Cauffman & van Dijk (2009) duidelijk. Het is een positieve en krachtige manier van gespreksvoering waarmee ik uit de voeten kan.

2.3 Kids Skills

De oplossingsgerichte methodiek Kids' Skills (Furman, 2009) gaat ervan uit dat je problemen kunt oplossen door ze om te zetten in het leren van vaardigheden. Vaak worden problemen veel te zwaar gezien. Er wordt alleen maar gedacht vanuit de onmacht en niet vanuit de kansen. Dit programma laat zien dat kinderen vaardigheden kunnen leren. Het geeft de oplossing terug aan het kind en maakt het kind deelgenoot van zijn eigen probleem.

De methode Kids' Skills is een 15-stappenplan. Het is een methode die de coach, ouder en leerkracht helpt om kinderen zelf een manier te laten vinden hoe zij hun probleem kunnen overwinnen. Het helpt op zoek te gaan naar sterke punten die ze door hun problemen niet meer zo goed kennen. Je kunt Kids' Skills' zien als een verzameling creatieve ideeën en technieken die nuttig zijn in het omgaan met kinderen. De 15 stappen (zie bijlage 1) kun je allemaal doorlopen of ze steeds in dezelfde volgorde bespreken. Dit is echter geen noodzaak. Als je vertrouwd bent met de methode kun je gaan improviseren. Voordat je begint met een gesprek is het van belang dat het kind zich op het gemak voelt. Dit is volgens mij stap 0. Daarna doorloop je naar mijn idee altijd stap 1-2-3. Daarin ga je immers samen met het kind op zoek naar de te leren vaardigheid.

Ik ben van mening dat de kracht van Kids' Skills zit in stap 7, zelfvertrouwen heb je nodig om te presteren! Stap 11 en 13 zijn naar mijn idee ook nog van belang. Door de vaardigheid te oefenen kan het kind zich deze eigen maken. Het kind begrijpt beter hoe het een vaardigheid uit kan voeren. Het vieren van successen is van belang. Dit

kan groot aangepakt worden, maar kan ook heel klein. Als er maar aandacht is voor het behaalde succes.

2.4 Communicatieve vaardigheden

Om een gesprek te kunnen voeren als coach, gespreksleider, leerkracht of ouder heb je verschillende vaardigheden nodig. Tussen de verschillende visies zijn overeenkomsten, maar ook verschillen. Ik zal bovenstaande gebruikte visies met elkaar vergelijken.

Gespreksvaardigheden zoals actief luisteren, samenvatten, doorvragen, rekening houden met de behoeften van het kind komen in alle visies terug. Dit is de basis om in gesprek te kunnen gaan. De volgende attitudes zijn van belang om te gebruiken: warmte, geduld, respect, echtheid, inlevingsvermogen en belangstelling. Pameijer en van Beukering (2010) halen deze ook specifiek aan in hun artikel over handelingsgericht werken. Kim Berg (2004) en Cauffman (2009) vullen deze aan met samenvatten, herkaderen, complimenteren en stiltes laten vallen. Delfos (2005) bespreekt in haar boek heel duidelijk dat het belangrijk is dat je rekening houdt met de leeftijd van het kind.

In alle visies komt naar voren dat het van belang is dat je 'open' een gesprek ingaat. Laat het kind vertellen en luister, je stelt je volgens Kim Berg (2004) op als de niet-weter. Kim Berg (2004), Cauffman (2009), Pameijer en van Beukering (2010) gaan allemaal op zoek naar het positieve van het kind.

De gesprekken zijn doelgericht. Komt er een kind naar je toe, dan heeft het vaak een vraag of probleem. Deze kun je omzetten naar een doel. Het is van belang dat dit doel voor alle gesprekspartners duidelijk is. Volgens Pameijer en van Beukering (2010) zijn doelen soms te hoog en moeten ze worden bijgesteld. Kim Berg (2004) en Cauffman (2009) zeggen: laat het doel vanuit het kind komen, daardoor sluit het aan. Delfos (2005) gaat uit van de leeftijdsfase en past hierop het doel aan, waardoor het passend is. Deze doelen worden omgezet naar vaardigheden. Het kind heeft vaak geen probleem. Er is alleen een vaardigheid die nog geleerd moet worden. Furman (2009) laat dit heel duidelijk zien met zijn methode Kids' Skills.

Het samen op zoek gaan naar de oplossing van deze te leren vaardigheid vinden ze allemaal van belang. Hierdoor maak je het kind mede verantwoordelijk en daardoor heb je grotere betrokkenheid. Een verschil in het zoeken naar de oplossing is, dat er bij handelingsgericht werken wordt uitgaan van een analyse van het probleem. Wat zou er aan de hand kunnen zijn? Wat is daarvoor een oplossing? Kim Berg (2004) en Cauffman (2009) gaan uit van krachtbronnen en uitzonderingen. Wat gaat er goed? Hoe kan ik dit inzetten om het nog beter te laten gaan?

Het belang van het stellen van de juiste (open) vragen wordt door iedereen erkend. Delfos (2005) geeft aan dat het afhankelijk is van de leeftijdsfase welke vragen belangrijk zijn om te stellen. Kim Berg (2004) gaat uit van het stellen van open vragen, vooral ook over de gevoelens van de persoon. Vragen stellen die op zoek gaan naar de uitzondering. Het stellen van de wondervraag en schaalvragen is van belang in het voeren van een gesprek volgens Kim Berg (2004). Cauffman (2009) gaat op zoek naar de sterke punten en uitzonderingen binnen het probleem, daarna wordt er gekeken naar de toekomst. Hierbij kunnen de wondervraag en schaalvraag gebruikt worden (zie zevenstappen dans). Ik denk dat het stellen van open vragen het belangrijkste is. Als ik geen open vragen stel, geef ik het kind geen ruimte om zijn eigen verhaal te doen. Ik, als leerkracht, stuur het gesprek dan veel te veel en het kind kan alleen maar kort antwoorden. Mocht het kind het antwoord niet gelijk weten, dan kun je stiltes laten vallen. Deze stiltes geven het kind de ruimte om het gesprek zelf aan te sturen. De wondervraag en schaalvraag kunnen je, volgens mij, helpen wanneer je niet verder komt, wanneer het kind vastloopt bij het bedenken van de antwoorden. Hiermee kun je het kind weer op weg helpen.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

Gesprekken voeren met kinderen heeft mij altijd aangetrokken. Kinderen kunnen heel boeiend vertellen. Als je goed naar ze luistert, weet je precies wat ze eigenlijk willen vragen. Het vervelende is dat je er als leerkracht vaak zo weinig tijd voor neemt en tijdens de gesprekken in het negatieve blijft hangen. Daarom ben ik dit onderzoek begonnen met de onderzoeksvraag 'Hoe kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen integreren in mijn onderwijs?' De deelvragen die hier volgens mij bij horen zijn: Wat houdt oplossingsgerichte gesprekken voeren in? Welke vaardigheden moet ik als leerkracht beheersen om op deze manier te kunnen werken? Hoe verlopen de gesprekken nu in de klas? Wat is daar goed aan? Wanneer kan ik als leerkracht gesprekken voeren? Hoeveel tijd heb ik daarvoor nodig? Wat is een goede gespreksomgeving? Kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering ook korter/eenvoudiger inzetten? Wat kan ik uit Kids' Skills eenvoudig inzetten bij mijn gesprekken?

3.1 Opzet onderzoek

Kallenberg, e.a. (2007) geven aan dat triangulatie een belangrijk kwaliteitscriterium is bij praktijkonderzoek. Ik maak daarom gebruik van verschillende onderzoeksinstrumenten: Literatuur, interview, vragenlijst, observatie/ video opnames en verschillende respondenten, zoals de kinderen uit mijn klas, collega's en externen.

Om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag en deelvragen (zie hoofdstuk 1) ben ik mij eerst gaan verdiepen in de literatuur over gespreksvoering in het algemeen. Ik heb verschillende visies naast elkaar gelegd. Uit de verschillende visies heb ik de voor mij belangrijkste aandachtspunten eruit gehaald. De oplossingsgerichte gespreksvoering volgens Kim Berg (2004) en Cauffman (2009) heb ik nader bekeken en toegepast in de praktijk.

Ik heb gekeken naar mijn gespreksvaardigheden aan het begin van het onderzoek. Hiervoor hebben de kinderen een vragenlijst ingevuld. Met deze gegevens heb ik gekeken naar mijn handelen. Daarnaast ben ik in gesprek geweest met iemand die

veel gesprekken voert volgens de oplossingsgerichte theorie. Mijn collega's hebben ook een vragenlijst ingevuld. Deze gegevens geven vooral aan hoe zij nu gesprekken voeren en wat zij belangrijk vinden. Door de informatie die ik heb verzameld en het toepassen daarvan in de praktijk, zijn er volgens mij veranderingen zichtbaar. Om te kijken of de kinderen dit ook vinden, laat ik ze nog een keer dezelfde vragenlijst invullen. Verder maak ik op het einde van mijn onderzoek video-opnames van gesprekken met kinderen. Dit zijn 'spontane' gesprekken vanuit het kind maar ook gesprekken op mijn verzoek. Deze opnames ga ik samen met een collega bekijken. Ik hoop dan terug te zien dat het voeren van gesprekken volgens de oplossingsgerichte theorie zichtbaar is en dat de kinderen hiermee vertrouwd zijn.

3.2 Schema onderzoekopzet

In het schema hieronder staan de deelvragen die ik heb opgesteld n.a.v. mijn onderzoeksvraag. Achter elke deelvraag staat op welke manier ik aan informatie hoop te komen om de vraag te beantwoorden.

Deelvragen	Onderzoekinstrument
Wat houdt het voeren van oplossingsgerichte gesprekken in?	- Literatuuronderzoek
Welke vaardigheden moet ik als leerkracht beheersen om op deze manier te kunnen werken?	- Literatuuronderzoek - Interview
Hoe verlopen de gesprekken nu in de klas? Wat is daar goed aan?	- Vragenlijst voor collega's - Vragenlijst voor de kinderen uit mijn klas - Feedback van de kinderen - Observatie/ eigen ervaring (mening) - Filmfragmenten
Wanneer kan ik als leerkracht gesprekken voeren? Hoeveel tijd heb ik daarvoor nodig? Wat is een goede gespreksomgeving?	- Literatuuronderzoek - Vragenlijst collega's - Vragenlijst kinderen uit mijn klas - Feedback van de kinderen

	observatie/ eigen ervaring (mening)
Kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering korter/eenvoudiger inzetten?	<ul style="list-style-type: none"> - Interview - Feedback kinderen - Observatie/ eigen ervaring (mening) - Filmfragmenten
Hoe werkt Kids' Skills? Wat kan ik hieruit eenvoudig inzetten?	<ul style="list-style-type: none"> - Literatuuronderzoek - Werken met Kids' Skills - Feedback kinderen

3.3 Verantwoording onderzoeksmiddelen

In dit onderzoek ga ik in op gewenste gesprekstechnieken. Ik bekijk hiervoor mijn eigen gedrag en ga op zoek naar hulpmiddelen hierbij. Ik maak hiervoor gebruik van literatuur, de ervaringen en ideeën van mijn collega's, de ervaringen en ideeën van kinderen uit mijn klas en externen. Door op verschillende manieren aan mijn informatie te komen, hoop ik een duidelijk beeld te hebben van mijn eigen gesprekstechnieken en welke mogelijkheden voor verbetering en uitbreiding er zijn.

3.3.1 Vragenlijst collega's

Ik ga mijn collega's benaderen om een vragenlijst in te vullen. Met deze vragenlijst hoop ik antwoord te krijgen op een deel van mijn deelvragen. Hoe verlopen dingen nu, wat zijn goede dingen en waar kan ik meer van doen (Cauffman & van Dijk, 2009)? Ik ben benieuwd naar hoe zij het voeren van gesprekken ervaren. Wat zijn hun bevindingen en eventuele knelpunten? Ik hoop met de antwoorden van mijn collega's een algemeen beeld van onze school te kunnen krijgen. Wellicht komen er handige tips en ideeën uit, die we kunnen uitwisselen. Ik ga mijn collega's van tevoren niet vertellen wat mijn ideeën over de gespreksvoering zijn. Ik vraag hen ook de vragenlijst voor zichzelf in te vullen, zonder overleg. Ik denk dat ik zo het meest neutrale beeld krijg. Ik betrek alle collega's bij mijn onderzoek. Ik ben van mening dat iedereen gesprekken voert met kinderen. Ik ben wel benieuwd naar de verschillen in de jaargroepen. Wellicht komt de theorie van Delfos (2005) dan naar voren. Vragenlijst zie bijlage 2. Nadat ik de tips voor het opstellen van een vragenlijst in het boek Ontwikkeling door onderzoek (Kallenberg, e.a. 2007) had gelezen, heb ik

gekozen voor een vragenlijst met open vragen. De verkregen informatie is wat meer verfijnd dan bij gesloten vragen. Mijn collega's kunnen zo hun eigen opvattingen beter beschrijven. De vragen heb ik bekeken met mijn mede- studenten, een collega en de directeur. Naar aanleiding van hun feedback heb ik de vragenlijst bijgesteld.

3.3.2 Vragenlijst kinderen

Ik vraag de kinderen een vragenlijst in te vullen. Deze vragen zijn erop gericht om erachter te komen hoe zij het voeren van gesprekken ervaren. Ik ben benieuwd naar de ruimte/plek die zij prettig vinden voor een gesprek en naar het moment waarop zij graag een gesprekje voeren. Verder ook of zij tevreden zijn over de gesprekken die nu gevoerd worden. De antwoorden van de kinderen kunnen mij helpen bij het beantwoorden van de deelvragen. Ik ga deze vragenlijst aan het begin afnemen om een beginsituatie te creëren en ook nog aan het einde van de onderzoeksperiode. Ik ben benieuwd of de kinderen veranderingen opmerken en of zij tevreden zijn met de 'nieuwe' manier van gespreksvoering. Vragenlijst zie bijlage 3.

Nadat ik de tips voor het opstellen van een vragenlijst in het boek *Ontwikkeling door onderzoek* (Kallenberg, e.a. 2007) had gelezen, heb ik gekozen voor een vragenlijst met gesloten vragen. De kinderen hebben zo keuzemogelijkheden en de vragenlijst is kort. Ik wil graag weten wat de kinderen een fijne plek, een fijn moment vinden en of zij open durven te zijn in een gesprek. Deze vragen lenen zich goed voor keuzemogelijkheden. Op deze manier help ik kinderen op weg bij het bedenken van antwoorden. Ze hebben de mogelijkheid een andere vorm erbij te zetten of meerdere antwoorden te kiezen. Ze hebben de ruimte, maar ik baken deze wel af. Mijn onderzoeksgegevens komen zo overzichtelijk bij elkaar te staan.

De vragen heb ik bekeken met mijn mede- studenten, een collega en de directeur. Naar aanleiding van hun feedback heb ik de vragenlijst bijgesteld.

3.3.3 Interview oplossingsgerichte coach

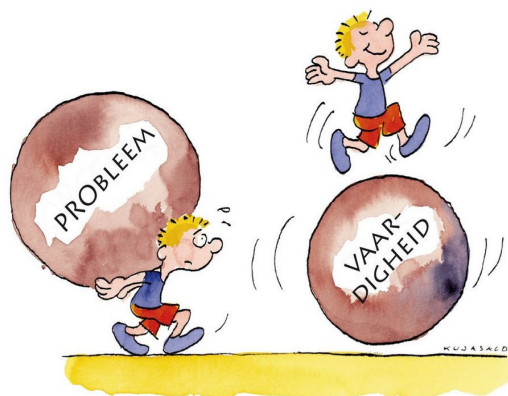
Mijn deelvragen gaan veelal over de manier waarop je een gesprek kunt voeren, wat handig zou kunnen zijn en wat je hiervoor als begeleider nodig hebt. Ik ben benieuwd naar een ervaring van iemand die werkt met oplossingsgerichte gespreksvoering. Wat drijft haar om op deze manier te werken? Wat zijn volgens haar de verschillen met een andere manier van gespreksvoering? Ik hoop dat zij aan kan geven welke vaardigheden belangrijk zijn om te beheersen.

Ik heb hiervoor iemand benaderd die werkt als gezinscoach. Zij helpt mensen met problemen tijdens de opvoeding. Vaak zijn dit minder begaafde mensen. In de gesprekken met hen maakt zij gebruik van de oplossingsgerichte theorie.

Ik heb gekozen voor een interview, omdat ik tijdens een gesprek beter kan doorvragen, bijvoorbeeld naar de verschillen of een verduidelijking vragen van een vaardigheid. De vragen voor het interview heb ik opgesteld n.a.v. mijn deelvragen. Ik ben van mening dat ik daar met haar over van gedachten kan wisselen. Deze vragen heb ik bekeken met mijn mede- studenten, een collega en de directeur. Naar aanleiding van hun feedback heb ik de vragen bijgesteld. Vragen zie bijlage 4.

3.3.4 Kids' Skills

Kids' Skills is een methode waarin beschreven wordt dat je problemen om kunt zetten in vaardigheden die nog ontwikkeld moeten worden. Ben Furman heeft hiervoor een 15-stappenplan ontwikkeld (Furman, 2008). Hierin staat het kind centraal. Je kunt dit gebruiken voor een individu, maar ook voor een groep leerlingen. Je zou dit dus ook in kunnen zetten bij een vaardigheid die meerdere kinderen of de hele klas moeten leren. Hiervoor zijn wel wat aanpassingen nodig. Dit staat beschreven in Kids' Skills in actie (Furman, 2010). Doordat het uitgaat van te leren vaardigheden is het een heel positief proces. Er wordt gedacht in kansen. Dit is iets wat mij aanspreekt. Ik ben benieuwd of ik deze methode of onderdelen ervan kan gebruiken bij de oplossingsgerichte gespreksvoering in de klas.

bron: Kids' Skills in actie! (2010)

3.3.5 Video-opnames

Met behulp van video opnames kan ik mijn oplossingsgerichte gesprekstechnieken observeren. De kijkpunten van de video-opnames heb ik opgesteld met behulp van de deelvragen, de gegevens uit de theorie die voor mij van belang waren en mijn ideaalbeeld. Ik ga vooral letten op hoe de kinderen erbij zitten en reageren. Het is belangrijk dat zij zich op hun gemak voelen. Dit is immers de basis voor een goed gesprek. Daarnaast ben ik benieuwd of er vaardigheden van oplossingsgerichte theorie te zien zijn. Het stellen van open vragen, laten vallen van stiltes, op zoek gaan naar krachtbronnen en het geven van complimenten vind ik hierbij belangrijke aspecten. Ik hoop hiermee voor mezelf aan te tonen dat het lukt om oplossingsgerichte gesprekken te voeren in een klassensituatie.

Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten

Om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag en de daarbij behorende deelvragen, heb ik een aantal stappen gezet. De gemaakte stappen heb ik in het vorige hoofdstuk beschreven. In dit hoofdstuk staan de samenvattingen van de vragenlijsten. Er is een uitwerking van het interview en een samenvatting van de analyse van de gemaakte video-opnames. Na elke uitwerking staat er kort vermeld wat mijn bevindingen hierbij zijn en wat ik er mee ga doen.

4. 1 Vragenlijst collega's

Voor het verwerken van de gegevens van de vragenlijst voor mijn collega's maak ik gebruik van het schoenendoosmodel (Harinck, 2008). Dit houdt in dat je alle kwalitatieve gegevens zonder ordening bij elkaar zet. Je laat het aan de lezer over om hier iets van te maken. Zie bijlage 2

Wanneer voer je meestal gesprekken met kinderen?

- ❖ Met de hele groep:
 - N.a.v. een pesterij of voorval, kan op elk moment
 - Op maandag morgen
 - In kringen
- ❖ Individueel:
 - Tussen de bedrijven door
 - Als de kinderen zelfstandig aan het werken zijn
 - Als de kinderen binnen komen of naar buiten gaan
 - Als ik aan het surveilleren ben tijdens de pauzes
 - Bij conflicten
 - Gewoon zomaar
 - Tijdens werklessen
 - Tijdens buitenspel
 - Voor schooltijd/ na schooltijd.
 - Als het nodig is. Ik probeer ze niet uit te stellen.
 - In de gymzaal.

- Tijdens 'vrijere' momenten, zoals tekenen, op weg naar de gymzaal, tijdens het omkleden met de gymles.
- Tijdens vrij lezen.
- Tijdens de ondersteuningstijd.

Hoe voer je deze gesprekken (aan tafel, in de klas of op de gang)

- In hun team (aan tafel) als anderen het ook mogen horen, anders onder 4 ogen
- In de klas aan hun tafel. Wel zo dat we gescheiden zitten van de andere kinderen. Tijdens de ondersteuning, soms in een andere ruimte.
- Met een groepje op de gang. Individuele gesprekken aan mijn bureau of al lopend buiten of in de gang of in de gymzaal.
- Aan tafel in een aparte ruimte.
- Soms in de klas.
- Op de bank, in het kamertje, tijdens spel binnen of buiten.
- Aan mijn bureau met een krukje ernaast.
- Samen met een kind aan een tafel in de klas.
- Op de gang, aan het bureau van de leerkracht, in een andere ruimte of bij het kind aan tafel.
- Aan tafel in de klas
- Op de gang aan een tafeltje, na school in de klas.
- Op de gang, aan mijn bureau of op de werkplek van het kind als anderen het ook mogen horen.

Waarom moet een goede gespreksomgeving volgens jou voldoen?

- Het kind moet er een goed gevoel bij hebben. Het gevoel dat er naar hem/haar geluisterd wordt. Het kind moet zich veilig voelen
- Het kind moet zich op z'n gemak voelen, als leerkracht biedt je rust en een luisterend oor. Zorg dat ze weten dat ze veilig zijn. De leerkracht luistert, het kind praat.
- Het moet rustig zijn, je moet zo weinig mogelijk gestoord worden.
- Een omgeving waarin ik echt tijd heb voor het kind en niet of nauwelijks gestoord wordt.

- Een rustige omgeving, een ruimte waar het kind vaker komt, de leerling moet er lekker kunnen zitten.
- Het kind moet zich veilig en op zijn gemak voelen.
- Het kind moet zich op zijn gemak voelen, een plek waar weinig andere kinderen zijn. Het kind moet aan het woord zijn, de leerkracht stelt de juiste vragen. Het kind moet zelf op zoek gaan naar oplossingen.
- Een rustige plek waar de kinderen vaker komen.
- Een rustige plek al lukt dit niet altijd door de kinderen om je heen.
- In een ruimte afzonderlijk, niet te donker, niet aan een bureau of tafel maar stoel naast stoel.
- Daar waar het kind zich prettig voelt.

Wat zijn goede vragen om aan kinderen te stellen? Kun je een voorbeeld geven?

- Open vragen, ik laat het kind zoveel mogelijk vertellen en vraag dan pas door.
- “Hoe gaat het met je?” “Wat heb je allemaal gedaan vandaag?” “Kun je mij vertellen hoe jij het in de klas vindt gaan?” Daarna vertel ik een situatie en wat ik daarin deed. De kinderen worden dan losser en ervaren dat ze niet de enige zijn.
- “Vertel eens wat er aan de hand is?” “Ik heb gehoord dat.....” Ik laat ze eerst zelf hun verhaal doen.
- Open vragen; “Wat vind jij ervan?” “Hoe zouden we dit kunnen oplossen?” “Wat kan ik voor je doen?”
- “Wat vond je er zelf van?” “Was je tevreden?” “Waarom denk je zelf dat iets niet ging zoals het zou moeten gaan?” “Hoe zouden we dit kunnen veranderen?” “Wat zou je willen veranderen?” “Wat gaan we afspreken? Hoe kan ik je daarbij helpen?”
- Ik probeer open vragen te stellen. “Wat gebeurde er buiten?” “Hoe kwam dat?” “Wat vind je leuk op school?” “Wanneer komt het voor?” Als je weet dat het kind om de waarheid heen draait, stel je meer gesloten vragen.
- “Vertel het me maar rustig?” “Weet je zeker dat je nu alles gezegd hebt?”

- “Wat is er gebeurd?” “Hoe kwam dat nou?” “Waarom deed je dat?”
“Hoe zou jij je voelen als.....?” “Als iemand dat bij jou deed, wat zou jij dan doen?” “Hoe gaan we dat oplossen?”
- Open vragen
- Open vragen stellen. Geregeld een waarom-vraag, het kind moet dan nadenken hoe hij/zij ergens tegenaan kijkt. Dit brengt het kind naar een hoger denkniveau. Vraag ook naar het gevoel van een kind bij een bepaalde situatie, voorval. Het kind moet zich kunnen uiten.
- “Hoe komt het dat je op deze manier reageert?” “Hoe kan ik als leerkracht bijdragen aan een goede oplossing?” “Heb je er al over nagedacht hoe de ander zich voelt?”
- Open vragen. “Hoe voel je je op school?” “Wat lukt goed in de klas?”
“Wat vind je nog lastig?”

Lukt het om door te vragen? Hoe doe je dit?

- Dat ligt aan het kind. Bij het ene kind lukt het beter dan bij het andere. Goed luisteren naar wat het kind zegt en daarop doorgaan.
- Is afhankelijk van het kind, de kwestie en zijn/haar gemoedstoestand. Als ik er in eerste instantie niet doorheen kom, probeer ik het later die dag of week nog een keer.
- Doorvragen vind ik lastig, ik weet wel welke vragen ik moet stellen, maar het lukt niet altijd om door het kind heen te breken als het ware. Het kind moet zich daarvoor kwetsbaar op durven stellen.
- Inspringen op antwoorden die de kinderen geven.
- Op een andere manier vragen stellen. Voorbeelden aanhalen.
- Rustig blijven en het kind je vertrouwen geven.
- Door mijn vragen te laten beginnen met hoe en wat. Het is lastig bij kinderen die korte antwoorden geven of bij kinderen die hun eigen aandeel/ eigen reflectie niet kunnen verwoorden.
- Vaak lukt het wel omdat ik deze leerlingen al voor het 2^e jaar heb. Ik vind zelf dat ik er een redelijk goede vertrouwensband mee heb opgebouwd.
- Weet ik niet, zal er eens op letten.

- Niet altijd, sommige kinderen vinden het lastig om zich te uiten. Je moet het er dan als het ware uittrekken.
- Lukt niet altijd, er zijn kinderen die moeilijk praten en weinig loslaten. Dan probeer ik mezelf erbij te betrekken zodat ze zich begrepen voelen.
- Is afhankelijk van het onderwerp en van het kind. Vaak ben je als leerkracht het gesprek wel aan het sturen en stel je minder open vragen.

Geven kinderen vaak wenselijke antwoorden? Zo ja, wat doe je daaraan?

- Ligt aan het onderwerp en kind. Het is lastig om dan het gesprek een goede draai te geven. Je probeert ze dan het gevoel te geven dat ze een eerlijk antwoord mogen geven en dat dit altijd goed is.
- Het is lastig, ze zijn soms bang voor de consequenties en geven dan de antwoorden die ik wil horen. Ik probeer het gesprek naderhand nog eens op te pakken, in een andere omgeving of situatie.
- Wisselend, zo ja, dan probeer ik ze toch te prikkelen door verder te vragen.
- Sommige kinderen waarschijnlijk wel.
- Ja, ik probeer middels de vragen het gesprek te sturen, door die vragen te stellen die daartoe leiden. Ik weet wel waar ik naar toe wil met deze leerlingen. Ik heb het doel voor ogen.
- Sommige kinderen weten wat er eigenlijk van hen verwacht wordt, dus antwoorden ze sociaal wenselijk. Door vragen te stellen zoals: “Hoe kwam het?” “Wat gebeurde er?” “En toen?”
- Soms, ik probeer dan toch met mijn vragen te komen tot de kern.
- Ja, ze schuiven het meteen af op een ander. Ik vraag dan; “Nee, ik wil van jou weten wat jij deed en hoe het kwam.”
- Veel kinderen zeggen sorry om er vanaf te zijn, ze menen dit dan niet echt. Om dit wel te bereiken, probeer ik voldoende tijd te hebben voor een gesprek. Ik probeer de bal terug te kaatsen naar de kinderen zelf; “Wat als dit jou zou overkomen?” “Hoe zou jij je dan voelen?” Verder probeer ik veel open vragen te stellen.

- Afhankelijk van de situatie probeer ik prikkelende, provocerende vragen te stellen waarmee ik hem of haar uit de tent probeer te lokken.
- Als ik denk dat er een sociaal wenselijk antwoord volgt, vraag ik door. “Waarom vind je dat?” “Leg eens uit?”

Wanneer heb je voldoende tijd en rust om een gesprek te voeren? Hoeveel tijd heb je dan ongeveer nodig?

- Eigenlijk nooit voldoende tijd en rust. Het gebeurt meer tussendoor. Geen vast moment. Voor een gesprek heb ik tussen de 5 en 10 minuten nodig.
- Nooit! Amper onder schooltijd, dus is het in de pauze of na schooltijd. Het duurt dan hooguit 5 minuten anders schiet jij je doel voorbij.
- Die momenten zijn schaars. Ik probeer het tussendoor te doen, de andere kinderen moeten dan zelfstandig en rustig verder kunnen werken. Anders zit je niet op je gemak en haal je te weinig uit een gesprek. Ik heb 10 tot 20 minuten nodig.
- Ik werk meestal individueel met de kinderen, dus tijd en rust is er dan. Bij jonge kinderen moet het niet te lang duren, ongeveer 5 tot 10 min.
- Voor en na schooltijd, in de pauze en tijdens zelfstandig werken. Het duurt tussen de 10 en 15 minuten.
- Ik heb te weinig tijd om rustig een gesprek te voeren. Vaak moet het tussendoor. Het ligt aan wat voor een soort gesprek het is, hoeveel tijd ik nodig heb, dit varieert tussen de 3 en 15 minuten.
- In de pauzes of na schooltijd, het duurt tussen de 5 en 10 minuten.
- Tijd en rust zijn niet te plannen. Soms kan het bij de werklessen of bij buitenspel, er is altijd de kans dat je gestoord wordt. Wil ik een kind rustig spreken dan gebruik ik de ondersteuningstijd.
- Na school of als de klas rustig aan het werk is. De duur hangt van het probleem af.
- Tijd is er vaak te weinig. Meestal tijdens zelfstandig werken of als ik een ronde door de klas maak.
- Dit varieert per week.

Ben je op dit moment tevreden over de gesprekken die je voert? Heb je voldoende tijd, kom je samen met het kind tot oplossingen?

- Ik heb te weinig tijd, we praten veel over conflicten. Ik vind het jammer dat we te weinig tijd hebben om over de dingen te praten die het kind bezig houden.
- De gesprekken die ik voer, zijn goed voor mijn gevoel. We proberen oplossingen te bedenken die voor beide partijen werken. Ik zou graag meer tijd hebben om meer van de kinderen te leren.
- Meestal gaat het goed. Met sommige kinderen is het moeilijk om tot een oplossing te komen. Je komt moeilijk bij de oorzaak van het probleem.
- Ik denk wel dat er wat verbeterd zou kunnen worden. Ik doe het meer vanuit mijn gevoel.
- Ja. Ik ben heel tevreden over de gesprekken en de resultaten.
- Ik ben niet tevreden. We komen bijna altijd samen tot een oplossing. Ik mis soms wel eens de diepgang tijdens een gesprek. Hiervoor heb je niet voldoende tijd.
- Tot op heden wel.
- Meestal wel.
- Ja, de gesprekken die ik voer, zijn wel beperkt.
- Ik zou met alle kinderen wel vaker willen praten en dan gewoon zonder echte aanleiding. Nu zijn het vooral incidenten die de aanleiding zijn of kinderen die niet zo lekker in hun vel zitten. De kinderen waar het goed mee gaat, spreek ik gewoon te weinig voor mijn gevoel.
- Meestal is de tijd niet het probleem, maar vinden we geen oplossing. En dan is er niet altijd sprake van wederzijdse tevredenheid. Maar we gaan niet met ruzie uit elkaar.
- Nee, er is te weinig tijd waardoor ik het gevoel heb dat het allemaal te snel moet. Ik vraag me wel eens af of ik er dan alles uit kan halen en of de oplossingen altijd het beste zijn. Misschien voelt het kind ook wel de tijdsdruk.

Welke dingen zouden we kunnen verbeteren?

- Vaste momenten prikken voor gesprekken. Daarnaast voorlichting over hoe je goede gesprekken zou kunnen voeren.
- Ik denk dat er niet veel veranderd hoeft te worden. Het structureel invoeren van gesprekken kost veel tijd en bovendien laten veel kinderen het achterste van hun tong niet zien.
- Op teamniveau een stukje theorie geven zodat we allemaal weten hoe we bijv. effectieve vragen kunnen stellen. Proberen gesprekken cyclisch te gaan voeren.
- Uitleg over hoe je gesprekken voert. De leerkrachten tijd geven voor het voeren van een gesprek.
- Ik zou het prettig vinden als we info krijgen hoe ik op een goede manier een gesprek kan voeren d.m.v. doorvragen. Het zou fijn als we eens in de zoveel tijd een moment hebben waarop je met ieder kind een gesprek zou kunnen voeren.
- Ik moet erop letten dat ik niet alleen n.a.v. een incident een gesprek aanga maar ook zomaar eens.
- Misschien oplossingen minder snel 'opleggen'/ uitspreken, maar vanuit het kind laten komen.
- Leerkrachten vrij roosteren om gesprekjes te voeren.
- Meer tijd om te praten met de kinderen, rust waardoor je verdieping in het gesprek kunt brengen. Vrij roosteren zou fijn zijn.

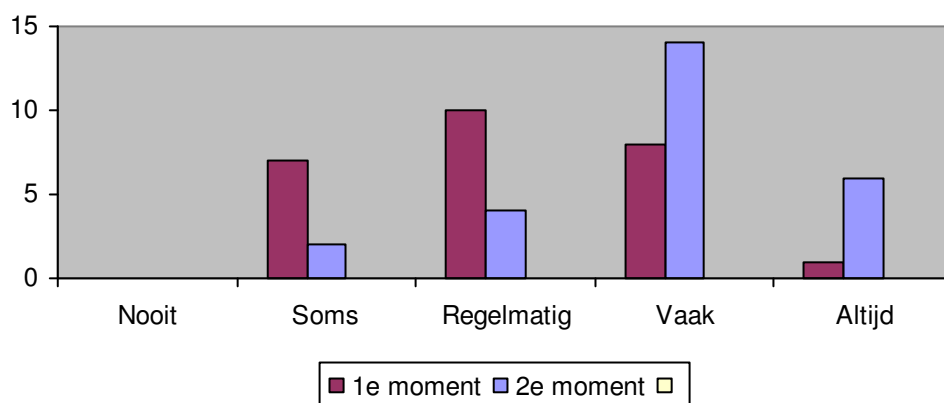
Samengevat voeren de meeste van mijn collega's gesprekken tussendoor en naar aanleiding van een incident. Deze gesprekken zijn meestal op initiatief van de leerkracht. Om in gesprek te gaan, gaan ze op zoek naar momenten waarop de rest van de groep aan het werk is of ze kiezen voor een vrije situatie (buiten, tijdens spel). De gesprekken worden in de klas gevoerd als andere kinderen dit mogen horen. Wordt er iets besproken wat anderen niet aangaat, dan kiest men voor de gang of een andere ruimte. Ze vinden het belangrijk dat het kind zich veilig voelt en vertrouwen heeft in de leerkracht. Het moet een plek zijn waar je niet steeds gestoord wordt en de plek moet bekend zijn bij het kind om het een veilig gevoel te geven.

Het kind moet het gevoel hebben dat er naar hem of haar wordt geluisterd. De leerkracht luistert en het kind vertelt. Deze opvattingen passen bij wat Delfos (2005) aangeeft. Je moet luisteren naar het kind, stel je open, eerlijk en nieuwsgierig op. Enkele collega's geven aan dat je als leerkracht de 'juiste'/ open vragen moet stellen en dat het kind zelf op zoek gaat naar de oplossingen. Dit past bij de opvattingen van Cauffman en van Dijk (2009) over de oplossingsgerichte gespreksvoering. Het valt mij op dat het stellen van 'goede'/open vragen als lastig wordt ervaren. Veel collega's stellen hun vragen probleemgericht.

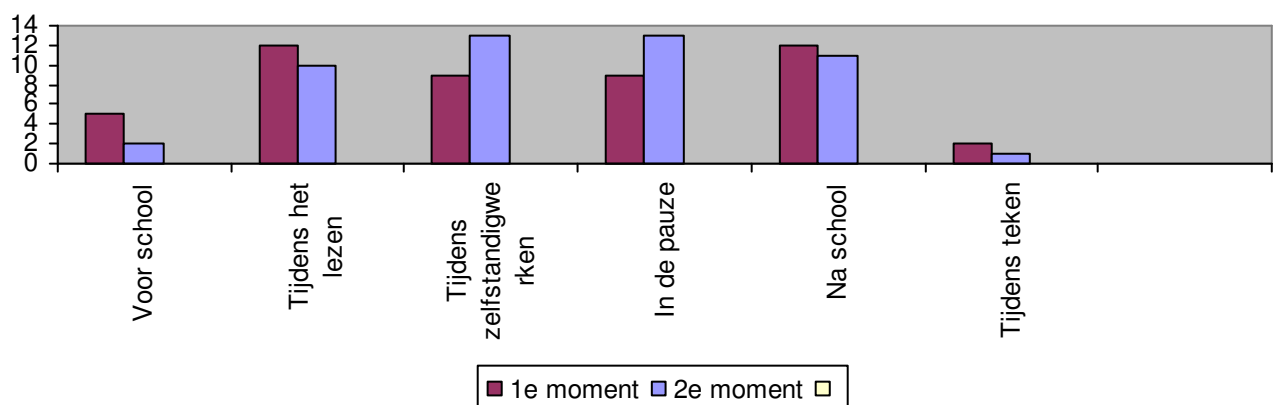
4.2 Vragenlijst kinderen

Hieronder heb ik in grafieken uitgewerkt wat de antwoorden van de kinderen zijn op een vraag. Ik heb gekozen voor staafgrafieken omdat je zo per vraag in één oogopslag kunt zien voor welk antwoord de kinderen het meeste kiezen.

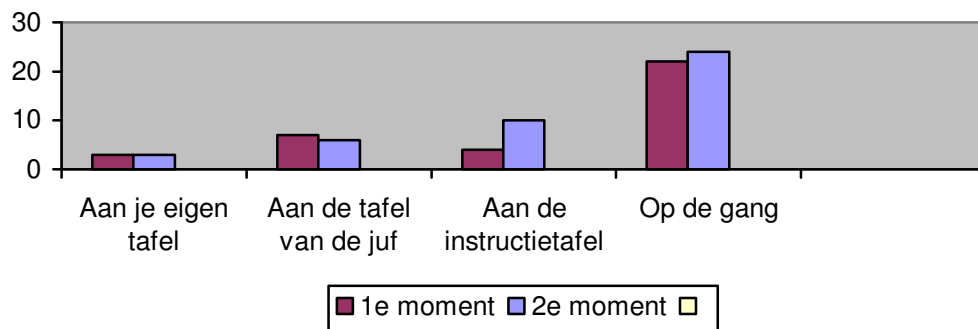
Vraag 1: De juf heeft tijd voor een gesprekje

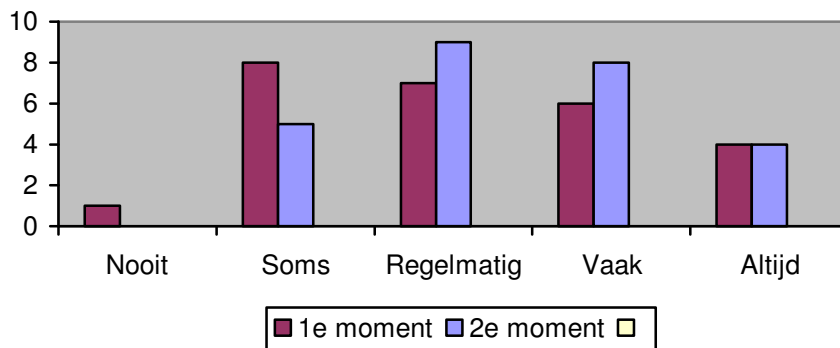
Vraag 2: Op welk moment vind je het fijn om een gesprekje te voeren met de juf?(de kinderen mochten meerdere antwoorden kiezen.)

Vraag 3: Wat vind je een fijne plek om te zitten tijdens een gesprek? (de kinderen mochten meerdere antwoorden kiezen)

Vraag 4: Durf je tijdens een gesprek alles tegen de juf te zeggen?

Samengevat vallen de volgende dingen op. De kinderen vinden aan het begin van dit onderzoek dat ik 'maar' regelmatig tijd heb voor een gesprekje. Dat is ook een punt wat veel collega's aangeven bij hun antwoorden, ik ervaar dat zelf ook zo. Je wilt heel graag met kinderen in gesprek en tijd en rust vinden op het moment dat zij daar behoefte aan hebben, maar dat is heel lastig. Je kunt niet zomaar stoppen met je instructie. Er zijn immers nog veel andere kinderen die aandacht nodig hebben. Je moet gesprekjes daardoor uitstellen. Aan het einde van dit onderzoek is er een verschuiving te zien. De kinderen vinden nu dat ik vaak tijd voor hen heb. Ik verwacht dat dit komt, doordat het duidelijker is op welke momenten ik tijd voor hen heb en dat ik die tijd en rust nu neem. De momenten waarop zij het fijn vinden om een gesprekje te voeren, zijn, vooral tijdens de 2e afname, ook de momenten die hiervoor geschikt zijn. De kinderen zijn buiten of zelfstandig aan het werk, ik heb dan mijn handen vrij. Dit zijn structurele momenten geworden. De plek die de kinderen kiezen voor een gesprek vond ik vooral tijdens het eerste moment best verassend. Op de gang snap ik, dit is een veilige plek, omdat anderen het dan niet zo snel horen. Ik had alleen niet

verwacht dat de kinderen vaker zouden kiezen voor de tafel van de juf dan voor de instructietafel. Ik dacht dat ze liever niet vooraan in de klas zouden zitten, omdat iedereen ze dan ziet zitten. Aan de instructietafel leek mij wat neutraler, omdat daar ook kinderen zitten die een vraag over het werk hebben. Tijdens de 2^e afname is hier ook een verschuiving in te zien. De kinderen kiezen vaker voor de instructietafel en iets minder voor de tafel van de leerkracht. Ik verwacht dat dit komt, omdat er vaker tijdens zelfstandig werken gesprekken worden gevoerd en ik dan al aan de instructietafel zit. Er is een duidelijke verschuiving te zien of de kinderen alles durven te zeggen. Ik denk dat dit te maken heeft met het feit hoe jij je als leerkracht opstelt. Als zij merken dat je open voor hen staat en naar hen luistert, zullen ze meer durven te vertellen. De adviezen van Delfos (2005) kan ik hier goed bij gebruiken. De oplossingsgerichte gesprekstechnieken helpen hier ook bij. We laten het probleem (het lastige stukje) rusten maar kijken vooruit. We gaan op zoek naar de kansen!

4.4 Interview

Om erachter te komen wat redenen zijn om met de oplossingsgerichte gespreksvoering te gaan werken en welke vaardigheden van belang zijn, heb ik een oplossingsgerichte coach geïnterviewd. Ik heb gekozen voor een gestructureerd interview. Ik heb een aantal duidelijke vragen voor ogen waarop ik antwoord wil hebben. Tijdens het interview kan ik altijd doorvragen.

O vertelt mij dat ze het belangrijk vindt dat haar cliënten zelf gaan nadenken over welke oplossingen hen kunnen helpen. Ze hebben hierbij wel hulp en sturing nodig, maar als de oplossing vanuit henzelf komt werkt het beter. Zij weten immers zelf het beste wat haalbaar is. Ze vindt het prettig om mensen successen te laten ervaren en dat kan snel en makkelijk op deze manier. O vindt het prettig om op een positieve manier in gesprek te gaan. Bij de oplossingsgerichte gespreksvoering diep je het probleem niet uit, je komt niet in een negatieve spiraal terecht. Het op zoek gaan naar de uitzonderingen, complimenten geven, de positieve benadering vergroot de motivatie van haar cliënten en zichzelf. De schaalvraag helpt je bij het opstellen van een duidelijke hulpvraag. Het helpt de cliënt om de hulpvraag concreet te maken. Je komt er dan achter waar je naar toe wilt, waar je nu staat en wat je dus nog moet doen.

Het grote verschil met andere gesprekstechnieken is volgens O dat je iemand nu aanspreekt op zijn eigen vaardigheden en krachten. Het gaat om de persoon zelf. Welke van zijn krachten kun je gebruiken om voor hem een passende oplossing te vinden? Hoe kun je hem succeservaringen op laten doen? Volgens O heb je de volgende vaardigheden nodig om oplossingsgerichte gesprekken te voeren.

- Je moet aansluiten bij de belevingswereld van de persoon waarmee je het gesprek voert.
- Je moet je open stellen voor hetgeen de ander vertelt.
- Tijdens het gesprek regelmatig samenvatten.
- Doorvragen.
- De ander aanzetten tot zelf nadenken, zelf oplossingen bedenken.
- Complimenteren.
- Geduld hebben tijdens het gesprek, stiltes laten vallen.

Als begeleider is het belangrijk dat je open staat voor de ander, geen vooroordelende houding hebt. De ander moet voelen/merken dat je wilt luisteren, zich vrij voelen. Je geeft de ander het gevoel dat je geen oordeel hebt. Je toont begrip en gaat samen op zoek naar de uitzonderingen.

Een goede gespreksomgeving is een plek waar de ander zich prettig voelt. Deze plek kan voor iedereen verschillend zijn. Het is van belang dat de ander zich vrij voelt. Je moet deze plek in overleg kiezen. Een plek met weinig omgevingsprikkels is wenselijk.

Oplossingsgerichte gesprekken kun je niet in zijn geheel voorbereiden. Je moet het op je af laten komen, goed luisteren. Als de hulpvraag en de krachtbronnen van de ander duidelijk zijn kun je verder met het gesprek. Belangrijke stappen zijn volgens haar herkaderen en complimenteren, de schaalvraag stellen, op zoek gaan naar uitzonderingen, op zoek gaan naar krachtbronnen. Deze stappen zullen altijd in je gesprek voor komen en de andere stappen worden, afhankelijk van het gesprek, gezet.

Samengevat geeft O weer dat de oplossingsgerichte technieken ervoor zorgen dat je de positieve benadering vergroot door op zoek te gaan naar de uitzonderingen en het geven van complimenten. De schaalvraag is een goed hulpmiddel om de hulpvraag concreet te maken. Belangrijke vaardigheden zijn: aansluiten bij de belevingswereld, open staan voor de ander, samenvatten, doorvragen, stiltes laten vallen, complimenteren en zelf de oplossing laten bedenken. Een goede gespreksomgeving is een plek waar de ander zich prettig en vrij voelt met weinig omgevingsprikkels. In de opsomming van de belangrijkste vaardigheden kan ik mij vinden. Deze sluiten aan bij de vaardigheden die ik al vaker heb genoemd. De schaalvraag zet ik niet zo vaak in, maar ik kan mij vinden in het standpunt dat deze goed te gebruiken is bij het concretiseren van de hulpvraag.

4.5 Kids' Skills

Kids' Skills gaat uit van een 15 stappenplan. Ik heb een aantal keren dit hele stappenplan met een kind doorlopen. De kinderen waren hier enthousiast over, ze waren gemotiveerd om aan de slag te gaan. Ik vind dat het doorlopen van alle 15 stappen veel tijd in beslag neemt. Deze tijd heb ik niet om voor elk probleem/ te leren vaardigheid in te zetten. Ik ben daarom gaan experimenteren om 'losse' stappen in te zetten tijdens mijn gesprekjes. Tijdens deze gesprekjes zijn stap 4 (de vaardigheid een naam geven), stap 7 (meer zelfvertrouwen geven), stap 11 (de vaardigheid oefenen) en stap 13 (vieren dat het gelukt is) veel aan bod gekomen.

De te leren vaardigheid werd concreet voor de kinderen als ze deze zelf een naam mochten geven. Het ging meer leven. Door de vaardigheid met ze te oefenen wisten ze beter wat de bedoeling was en kregen ze meer zelfvertrouwen om aan de vaardigheid te gaan werken. Al deze stappen zijn gezet vanuit een positieve gedachte en dan is het vieren van successen heel belangrijk. Dat hebben we dan ook niet overgeslagen!

4.6 Observatie video opnames

Ik heb de video opnames met een collega bekeken. Ik heb gevraagd op de volgende punten te letten:

- Lijkt het kind zich op zijn/haar gemak te voelen?
- Is het doel van het gesprek duidelijk?
- Stel ik open vragen?
- Ga ik op zoek naar krachtbronnen?
- Geef ik complimenten?
- Maak ik gebruik van echoën?
- Laat ik stiltes vallen?
- Laat ik kind zelf de oplossing bedenken?

Zij heeft mij per gesprek aangegeven welke van bovenstaande punten zij terug zag. Ik zal een samenvatting geven van haar bevindingen.

De kinderen lijken zich in alle gesprekken op hun gemak te voelen. Ik stel de kinderen aan het begin van een gesprek op hun gemak. In ieder gesprek komt het doel aan de orde. Na een korte introductie stel ik vragen als: 'Wanneer is dit gesprek zinvol voor jou?' 'Wat wil je bereiken met dit gesprek?' 'Hoe kan ik jou helpen?'

Daarna ga ik op zoek naar de uitzonderingen, de krachtbronnen. De krachtbronnen komen duidelijk naar voren. De kinderen kunnen aangeven wat er goed gaat. Als ze benoemen wat er allemaal goed gaat, fleuren de gezichten op. Complimenten geef ik regelmatig in het gesprek op verschillende momenten. Dat kan zijn nadat het kind de krachtbronnen heeft benoemd of als er een lange stilte is geweest en het kind een antwoord geeft. Stiltes vallen er regelmatig, soms zelf hele lange. Kinderen krijgen zo de ruimte om na te denken. Ze hebben deze ruimte nodig, er zijn vragen waarop ze niet zomaar een antwoord weten. Door deze ruimte en het lange nadenken geven de kinderen wel een antwoord wat ze echt menen en geen wenselijk antwoord.

Ik stel duidelijke, open vragen. Deze gaan over het onderwerp. Tijdens het vragen stellen maak ik gebruik van echoën.

In alle gesprekken komen de kinderen zelf tot een oplossing. Het verloopt niet altijd makkelijk. Een meisje vindt het heel lastig, is bescheiden, geeft weinig antwoorden maar ook zij komt uiteindelijk met haar oplossing.

Ik merk zelf dat ik tijdens gesprekjes al heel snel vraag naar datgene wat er wel goed gaat. Ik laat het probleem vaak rusten. Kinderen geven aan dat ze dit prettig vinden. We kijken vooruit en niet meer achterom. Het is allemaal positiever!

Hoofdstuk 5 Conclusies

5.1 Opbrengsten van het onderzoek

Ik wilde graag met kinderen in gesprek. Ik was zoekende naar een goede manier, liep er vaak tegenaan dat kinderen wenselijke antwoorden gaven en kreeg het gevoel dat ze het gesprek voor mij voerden en niet voor zichzelf. Verder had ik het gevoel weinig tot geen tijd te hebben om een gesprek te voeren.

De centrale onderzoeksvraag waarmee ik dit onderzoek gestart ben is: **Hoe kan ik de oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen integreren in mijn onderwijs?**

Na het bestuderen van de literatuur werd mij duidelijk dat een gesprek niet zomaar een 'woordenwisseling' tussen twee mensen is. Er zijn duidelijk voorwaarden om een gesprek te laten slagen. Belangrijk is dat je jezelf open stelt voor de ander, rekening houdt met de belevingswereld van de ander (Delfos, 2005). Op deze manier win je vertrouwen, wat je nodig hebt voor een gesprek. Delfos (2005) geeft aan dat het van belang is om aan te sluiten bij het denken van de ander, je eigen denken laat je achterwege. Hierbij sluit de oplossingsgerichte gesprekstheorie goed aan. Cauffman & van Dijk (2009) gaan ervan uit dat het kind zelf een goede oplossing voor de eigen hulpvraag kan bedenken. De leerkracht helpt het kind bij het vinden van deze oplossing, maar laat het kind zelf bepalen wat het kan helpen. Bij hun gesprekken gaan zij uit van de zevenstappendans. Je kunt deze stappendans zien als hulpmiddel bij het voeren van je gesprek, het kan dienen als een leidraad. Je kunt ervoor kiezen alle stappen te doorlopen. Ik ben echter van mening dat dit niet noodzakelijk is. De stappen contact leggen, doelen stellen, krachtbronnen aanboren en complimenten geven zijn voor mij het belangrijkste. Door contact te leggen verkrijg je het vertrouwen van het kind. Je laat merken dat je open staat voor het kind en wil luisteren.

Een duidelijk doel zorgt voor rust en duidelijkheid, je weet beiden wat de bedoeling is. Dit is een veilige situatie voor het kind. Krachtbronnen aanboren en complimenten geven, zorgen voor de positieve insteek. Oplossingsgerichte gespreksvoering gaat uit van de kansen en niet van de problemen. Het is daarom belangrijk dat je van het positieve uitgaat. Deze twee kunnen je daar goed bij helpen. De overige stappen; context verhelderen, differentiatie en toekomst-oriëntatie zijn niet noodzakelijk. Het is wel wenselijk om deze te kennen, zodat je ze in kunt zetten mocht dit nodig zijn.

De methode Kids' Skills van Furman (2008) kun je gebruiken als ondersteuning bij je gesprek. Je kunt ervoor kiezen het 15 stappenplan te volgen, maar je kunt er ook enkele stappen uithalen om je gesprek te versterken. Dit laatste heeft mijn persoonlijke voorkeur.

In ieder gesprek is het van belang dat je het vertrouwen wint van het kind. Het kind moet het gevoel hebben dat je open voor hem staat, echt wilt luisteren en helpen. De plek waarop je een gesprek voert, is vertrouwd voor het kind. Het is van belang dat je allebei weet wat het doel is van het gesprek en dat de hulpvraag duidelijk is. Pas als deze voorwaarden aanwezig zijn, kun je in gesprek gaan. Of je dan gebruik maakt van het 15 stappenplan van Furman (2008) of van de zevenstappendans van Cauffman & van Dijk (2009), maakt naar mijn idee niet zoveel uit. Je moet luisteren naar het kind en dan gebruiken wat het beste past. Je kunt zelfs stappen uit beide modellen gebruiken en koppelen.

De kracht van beide modellen komt voort uit feit dat er niet wordt gekeken naar de onmogelijkheden, maar dat wordt uitgegaan van de kansen en de te leren vaardigheden. Een ander krachtig punt is dat het kind zelf een oplossing bedenkt. Deze oplossing is passend, hier wil het voor gaan. Dit zal beter werken dan wanneer het wordt opgelegd door de leerkracht.

Tijdens het opdoen van ervaringen is mij duidelijk geworden dat de kinderen graag met je in gesprek gaan. Als zij weten wanneer jij tijd voor ze hebt, komen ze vanzelf. Als je maar laat merken dat je naar hen wilt luisteren, de tijd voor ze neemt en open staat voor hun verhaal. Merken zij dat jij niet open voor ze staat of zit je een dag niet zo goed in je vel, dan zullen ze minder snel komen.

Het uitgaan van kansen en op zoek gaan naar uitzonderingen werkt positief. Zowel voor het gevoel van het kind, maar ook voor de leerkracht. Je bent niet meer steeds bezig met problemen. Het zelf bedenken van oplossingen ervaren kinderen als positief, ze worden actiever.

Tijdens een evaluatiemoment gaf een leerling uit mijn klas het volgende aan; *“Ik weet nu precies wanneer je tijd hebt voor een gesprekje. Als ik op die momenten naar je toe kom, kunnen we rustig praten. Je vraagt niet meer zoveel naar mijn probleem, maar meer naar wat ik wel kan. Ik vind het leuk om daar over te vertellen. In het begin vond ik het wel lastig om zelf te bedenken wat een oplossing zou zijn. Nu vind ik dat wel leuk. Ik weet wat ik kan en voel mij veel zekerder”*. Dit gaf mij een ontzettend goed gevoel. Door deze opmerking besef ik dat er werkelijk wat veranderd is. De kinderen weten wanneer ik tijd voor ze heb en krijgen door de gesprekken meer zelfvertrouwen.

Concluderend kan ik zeggen dat je oplossingsgerichte gespreksvoering kunt integreren in je onderwijs. Het is van belang dat de kinderen weten wanneer jij tijd hebt voor een gesprekje. Op deze momenten sta je open voor hen en heb je alle rust om naar ze te luisteren. De duur van een gesprek is immers niet vooraf te bepalen. De plek waar het gesprek gevoerd wordt, laat je het kind bepalen. Het kind moet zich er veilig voelen. De stappen die je zeker gebruikt zijn: contact leggen, doelen stellen, krachtbronnen aanboren en complimenten geven. De andere stappen van de zeven stappendans en de methode Kids' Skills kun je naar behoefte inzetten, afhankelijk van de hulpvraag van het kind. Een laatste heel belangrijk punt is dat je het kind zelf de oplossing laat bedenken. Je mag het kind hierbij helpen, maar het moet de oplossing van het kind zijn!

Gezien de antwoorden op de vragenlijst voor mijn collega's lijkt het me zinvol om een presentatie te geven in het team over mijn ervaringen met oplossingsgerichte gespreksvoering. Wellicht kan ik hen overtuigen van het feit dat er wel tijd is om met kinderen in gesprek te gaan en dat dit op een hele positieve manier kan.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

6.1 Reflectie

Na een lange, drukke, stressvolle maar zeker ook leuke en leerzame tijd, is nu het moment aangebroken om terug te blikken. Een tijd waarin ik ben veranderd, anders ben gaan kijken naar kinderen. Ik heb gelezen, geoefend en geëvalueerd. Er waren zeker momenten waarop ik dacht; 'Wat wil ik, hoe moet het en hoe kan ik verder?' Vooral het uitwerken en het verwoorden van het geleerde vond ik lastig.

Tijdens dit onderzoek werd mij weer duidelijk dat ik een echte doener ben. Reflecteren, verdiepen en nadenken over vervolgstappen zijn zaken die ik nogal eens oversla. Ik kijk liever vooruit, ga meteen aan de slag.

Reflecterend op mijn onderzoek zie ik dit op verschillende momenten terug. Ik was er aan het begin van het onderzoek van overtuigd dat ik hiermee een handreiking, iets concreets zou ontwikkelen voor het voeren van gesprekken. Tijdens het opstellen van de onderzoeksopzet wilde ik eigenlijk al aan de slag. Het nadenken over wat ik wilde weten, hiervoor nodig had en wat logische stappen waren, vond ik lastig. In het begin zag ik alleen maar onmogelijkheden. Ik heb gezien dat oplossingen vaak in kleine dingen zitten. Vaak moet jij je houding aanpassen.

Als ik nu de vragenlijsten bekijk die ik gebruik heb, denk ik ook dat deze sterker kunnen. De vraagstelling is niet altijd helder, soms wat sturend. Ik had bij het opstellen van mijn vragen na kunnen denken over hoe ik de antwoorden zou gaan ordenen. Ik wilde eigenlijk graag gebruik maken van het geordende schoenendoos model, maar mijn vraagstelling paste hier niet zo goed bij. Verder had ik er niet over nagedacht of ik de vragenlijst anoniem terug wilde. Nu zijn mijn collega's en de kinderen hier verschillend mee omgegaan. Had ik alle namen geweten, dan had ik om verduidelijking kunnen vragen.

Het lezen van de literatuur vond ik interessant, het heeft mij aan het denken gezet. Ik ben na gaan denken over mijn eigen handelen. Hoe voer ik eigenlijk mijn gesprekken, wat zou er anders kunnen? Er kwam een verandering, ik ging meer reflecteren op mijn eigen handelen. Ik heb ervaren dat reflecteren op je eigen handelen juist heel zinvol kan zijn. Je hebt vaak je vooroordelen al klaar, maar vergeet te luisteren naar de ander en te kijken naar je eigen gedrag. Door verschillende visies te bekijken en je eigen gedrag ernaast te zetten, zie je welke verbeterpunten er zijn en wat bij jou past. Je moet bij veranderingen wel je eigen identiteit vasthouden. Het uitwerken van de literatuur vond ik heel lastig. Ik had heel veel in mijn hoofd, maar wist niet goed hoe ik het op papier moest zetten.

Dit onderzoek en alle gevolgde modules hebben mij anders naar kinderen laten kijken. Het belangrijkste voor mij is het denken in kansen. Je kunt altijd vooruit, de deur is nooit dicht. Er zijn altijd uitzonderingen waarmee je aan de slag kunt gaan. Als je op deze manier naar kinderen kijkt, lukt het je om hen te helpen. De verschillende modules hebben handreikingen gegeven op welke manier je de kinderen zou kunnen helpen. Belangrijk is dat je steeds goed luistert naar het kind en uitgaat van kansen en mogelijkheden. Wat past bij het kind?

Verder heeft de opleiding mijn identiteit sterker gemaakt. Ik heb geleerd te reflecteren op mijn eigen handelen. Dit reflecteren is niet alleen gericht op wat ik doe, maar ook op waarom ik dat doe. Wie ben ik? Wat wil ik? Wat past bij mij? Deze drie vragen moet je volgens mij bij het reflecteren steeds in je achterhoofd houden. Je blijft immers dezelfde persoon met je eigen identiteit, maar door alle kennis en ervaringen word je sterker!

De verandering die de kinderen duidelijk aangeven is, dat een probleem geen echt probleem meer is. We kijken vooruit, het is allemaal veel positiever. De sfeer is ontspannen, de kinderen zijn open naar mij, zichzelf en naar elkaar. Ze weten wanneer ik tijd voor hen heb en ik kan zeggen: *Ik luister naar jou!*

Deze opleiding en dit onderzoek hebben mij leren observeren, signaleren en reflecteren. Het heeft mij deskundigheid opgeleverd en een andere kijk naar kinderen. Ik hoop met mijn opgedane kennis meer ervaring op te kunnen doen tijdens mijn werk en mijn deskundigheid en enthousiasme over te kunnen brengen op mijn collega's

Tot slot wil ik iedereen bedanken die mij heeft geholpen bij het tot stand komen van dit onderzoek. Alle steun, feedback en adviezen die ik heb gekregen waren zeer waardevol.

Elles van Mil

Literatuurlijst

Berg, I.K. & De Jong, P. (2004) *De Kracht van Oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt Book Publishers.

Cauffman, L & Dijk van, D (2009) *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs

Delfos, M.F (2005) *Luister je wel naar mij?* Amsterdam: Uitgeverij swp

Furman, B. (2008). *Kids' Skills, op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Furman, B (2010) *Kids' Skills in actie! Oplossingsgericht werken in de praktijk*. Huizen: Uitgeverij Pica

Harinck, F (2008) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant

Kagan, S (2010) *Coöperatieve Leerstrategieën*. Vlissingen: Bazalt

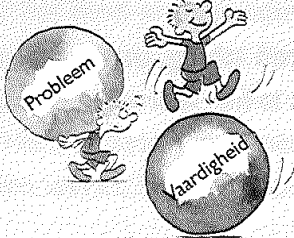
Kallenberg, A.J., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek: een handreiking voor leraren*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff

Pameijer, N., Beukering, T. van. (2009) *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam* Leuven: Acco.

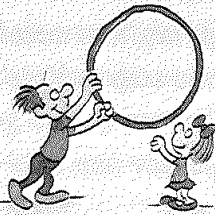
Bijlagen

Bijlage 1

ik kan het!

1. Zet problemen om in vaardigheden die het kind kan leren.

2. Bespreek met het kind welke vaardigheid hij wil leren.

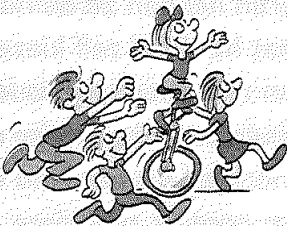
3. Laat het kind zien welke voordelen het hem zelf en anderen oplevert, als hij de vaardigheid beheerst.

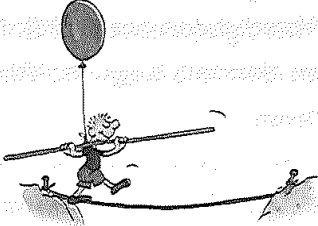
4. Laat het kind zijn vaardigheid een naam geven.

5. Vraag het kind een krachtig dier te kiezen, dat hem kan helpen bij het leren van de vaardigheid.

6. Help het kind supporters te vinden.

7. Vraag aan de supporters het kind te vertellen, waarom zij erop vertrouwen dat hij de vaardigheid kan leren.

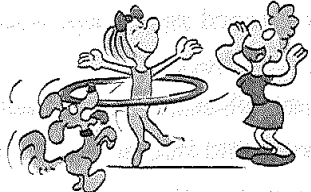
8. Maak met het kind een plan hoe hij zijn succes gaat vieren, als hij de vaardigheid beheerst.

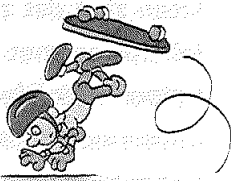
9. Vraag het kind je te laten zien hoe hij zich gedraagt, als hij de vaardigheid heeft geleerd.

10. Help het kind aan anderen uit te leggen, welke vaardigheid hij aan het leren is.

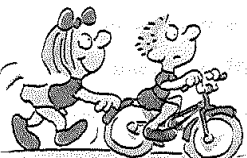
11. Geef het kind kansen zijn vaardigheid te oefenen, zodat hij kan laten zien hoe goed hij al is.

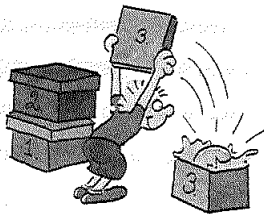
12. Laat het kind je vertellen hoe hij er aan herinnert wil worden, als hij de vaardigheid vergeet.

13. Vraag het kind alle supporters te bedanken, wanneer het tijd is voor zijn feestje.

14. Geef het kind een kans zijn vaardigheid aan andere kinderen te leren.

15. Overleg met het kind welke nieuwe vaardigheid hij nu wil leren.

Bijlage 2

Vragenlijst collega's

Vragenlijst over gespreksvoering met kinderen.

1) Wanneer voer je meestal gesprekken met kinderen?

2) Hoe voer je deze gesprekken (aan tafel, in de klas, op de gang, n.a.v. een incident, zomaar,....)

3) Waaraan moet een goede gespreksomgeving volgens jou voldoen?

4) Wat zijn goede vragen om aan kinderen te stellen? Kun je een voorbeeld geven?

5) Lukt het om door te vragen? Hoe doe je dit?

6) Geven kinderen vaak wenselijke antwoorden? Zo ja, wat doe je daaraan?

7) Wanneer heb je voldoende tijd en rust om een gesprek te voeren? Hoeveel tijd heb je dan ongeveer nodig?

8) Ben je op dit moment tevreden over de gesprekken die je voert? Heb je voldoende tijd, kom je samen met het kind tot oplossingen? -----

9) Welke dingen zouden we kunnen verbeteren?

Bijlage 3

Vragenlijst kinderen

1) De juf heeft tijd voor een gesprekje?

Nooit/ soms/ regelmatig/ vaak/ altijd

2) Op welk moment vindt je het fijn om een gesprekje te voeren met de juf?

(je mag meerdere antwoorden kiezen)

Voor school/ tijdens het lezen/ tijdens zelfstandig werken/ in de pauze/ na school/ tijdens tekenen en handvaardigheid/ anders nml.....

3) Wat vind je een fijne plek om te zitten tijdens een gesprekje?

(je mag meerdere antwoorden kiezen)

Aan je eigen tafel/ aan de tafel van de juf/ aan de instructietafel/ op de gang/ anders nml....

4) Durf jij tijdens een gesprek alles tegen de juf te zeggen?

Nooit/ soms/ regelmatig/ vaak/ altijd

Bijlage 4

Interview oplossingsgerichte coach

- Waarom ben je gaan werken volgens oplossingsgerichte gespreksvoering?
- Wat vind je goed aan oplossingsgerichte gespreksvoering?
- Wat is er volgens jou anders dan bij een andere manier van gespreksvoering?
- Welke vaardigheden zijn van belang bij oplossingsgerichte gespreksvoering?
- Welke houding heb je als leerkracht/ begeleider nodig?
- Waar moet een goede gespreksomgeving aan voldoen?
- Wat is volgens jou een goede gespreksomgeving?
- Kun je oplossingsgerichte gespreksvoering ook verkort uitvoeren? Moet je altijd alle stappen van de zevenstappendans uitvoeren?